

Een versie van deze tekst is gepubliceerd in het tijdschrift De Eerste Dag.  
*Het citeren of doorgeven van deze tekst is toegestaan, mits met bronvermelding.*  
**De auteur van deze tekst is dr. Piet van Veldhuizen – [www.woordenmetzielenzin.nl](http://www.woordenmetzielenzin.nl)**

18 april 2025, Goede Vrijdag

Exodus 12,(1)21-28 Hosea 6,1-6 Psalm 22 Hebreeën 9,11-15 Johannes 18,1–19,42

*In de preekvrije viering van Goede Vrijdag laten we de teksten graag voor zichzelf spreken. Maar is dat wel mogelijk? Achter de combinatie van teksten gaat een theologisch paradigma schuil, en de gemeente is geen onbeschreven blad. Bij levenslange kerkgangers zullen de Bijbelwoorden landen in een bedje van geloofsleer dat zich in de loop van generaties heeft gevormd. Dat bedje wordt in vorm gehouden door oude en nieuwe geloofsliederen over kruis en bloed, zonde en offer - ook als we die liederen in de eredienst niet laten zingen. We zullen dus, op Goede Vrijdag of bij andere gelegenheden in de passietijd, wel iets moeten zeggen om andere manieren van verstaan een kans te geven. Al was het maar een luisterhint voorafgaand aan de schriftlezingen.*

Het paradigma waarmee menige kerkganger groot is geworden en dat in reformatorische en evangelische kringen nog steeds gebezigd wordt, houdt staande dat wij in principe verloren mensen zijn, dat eeuwige straf ons wacht vanwege onze zondige staat. De zonde kan alleen vergeven worden als iemand de straf in volle omvang draagt en zo Gods geschonden eer herstelt. God is weliswaar barmhartig en liefdevol, maar de goddelijke gerechtigheid eist nu eenmaal dat er voor de zonde geboet wordt. En omdat geen sterveling het gewicht van die boete kan dragen, moest Gods Zoon zijn lijdensweg gaan en ons kruis dragen. Zodoende is Hij voor onze zonden gestorven. Zo staat het bijvoorbeeld uitgespeld in de Heidelbergse Catechismus.

Als de teksten van deze dag zonder commentaar worden gedeclameerd, kunnen ze dit paradigma zomaar bevestigen: God die ons slaat in zijn toorn (Hosea), Jezus die zichzelf offert voor onze schuld (Hebreeën), het bloed van het offerlam dat vrijwaart voor het dodelijke oordeel van God (Exodus). Het lijkt er allemaal letterlijk zo te staan. Maar twee aspecten van het oude 'luisterschema' zijn daarbij heel bepalend: de heils-economie en het Godsbeeld. Dat licht ik hieronder toe, en daarna nodig ik uit om met name Exodus 12 vanuit een ander paradigma te lezen.

Over zonde en verlossing wordt in het oude schema vaak in boekhoudkundige termen gesproken: er moet een rekening worden betaald, en die bedraagt meer dan wij stervelingen kunnen betalen. Dat is de 'staat' waarin we van nature verkeren, onze status in het eeuwige grootboek. We kunnen daar zelf niets aan veranderen en dat maakt onze situatie statisch. Terwijl het in de Bijbelteksten vrijwel altijd over beweging gaat: dynamiek, opstaan, meestromen, meer een levensdans dan stilzitten in de kerk. Niet waar we staan maar hoe we gaan.

Daarbij is de Eeuwige in het laatmiddeleeuwse en vroegmoderne paradigma een Koning naar het model van de toenmalige vorsten: geschonden eer moest gewroken worden, gezichtsverlies mocht niet geleden worden. Gods vergeving is daarmee geen echte kwietschelding, want er wordt wel degelijk gewroken, geboet en betaald, al is het dan door de geliefde Zoon van de Koning zelf. De

relationele hartstocht van de Bijbelteksten raakt zo verborgen achter de formele eis van een al-te-menselijke opvatting van eer en majesteit.

## Exodus 12

Exodus 12 vertelt over de nacht waarin de doodsengel van de Eeuwige alle huizen in Egypte bezoekt om er de eerstgeborenen te doden. Overgeslagen worden de huizen waar bloed op de deurposten is gesprenkeld, het bloed van het offerlam dat door elke Israëlitische familie voor het pesachmaal is geslacht. De term Pesach duidt op dit overslaan: de doodsengel gaat aan je deur voorbij, je ontspringt de dodendans. Dat is niet een passief gebeuren, want met de voorbereidingen voor het pesachmaal is de uittocht al in gang gezet, het afscheid van het slavenbestaan is begonnen. De deelnemers aan de maaltijd zijn al klaar voor de reis, jas en schoenen aan. Het huis met bloed aan de posten is een plek die je achterlaat, je koffers zijn al gepakt, je bent klaar om weg te lopen, de nacht in, de zee in, de woestijn in, op weg naar een beloofd land dat nog lang niet in zicht is. Stel je het waagstuk voor, de inzet, het besef dat 'vasthouden aan het vertrouwde' geen enkele toekomst meer heeft, dat vanaf vannacht nooit meer iets hetzelfde zal zijn. De doodsengel bezegelt het feit dat op het voortzetten van de bestaande verhoudingen die gebouwd zijn op onrecht en repressie, alleen nog maar vloek kan rusten. De toekomst is voor degenen die alle zekerheden opgeven en door nacht en ontij een weg van bevrijding gaan.

De mythische kracht en dynamiek van dat verhaal kan er heel gemakkelijk uit wegsijpelen als we het lezen op het schema van de klassieke geloofsleer: dat allen de dood verdienen in Gods rechtvaardig oordeel, en dat je alleen behouden blijft als het bloed van het offerlam (Jezus) voor jou wordt geplengd. Het appèl en de actie van het hele tafereel raakt dan zoek, en als je niet oppast, blijft alles hetzelfde en laat je geen enkel slavenjuk achter je. Je bent zelf immers tot niets in staat...

## De andere lezingen

Het is de moeite waard om de kruisweg van Jezus te lezen in het licht van de uittocht uit het slavenhuis. In beide gevallen geldt: wie niet meegaat in de beweging, blijft onveranderd achter. Die leeswijzer kan misschien wel meegegeven worden, maar het is dan de vraag of de andere teksten behulpzaam zijn of ons juist weer in het passieve paradigma trekken.

Hosea zegt: de Eeuwige ziet liever liefde (uitgedrukt in daden van trouw en gerechtigheid) dan rituele offers die volgens het boekje worden gebracht. Dat resoneert met het gegeven in Hebreeën dat de ware hogepriester zichzelf offert en dat Jezus die ware hogepriester is: via een levensweg van liefde en recht geeft hij zichzelf door de dood heen als wijgeschenk aan God. Ook dat is een beweging die ons wil meenemen zodat we hem zelf gaan belichamen.

Piet van Veldhuizen